

ԷԼԻՖ ՇԱՖԱՔԻ ԱՂՄԱԿԱՅԱՐՈՒՅՑ «ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ԲԻՃԸ» ՎԵՊԸ

Ն. Մ. ԻՍԿԱՆԴԱՐՅԱՆ

*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
ԳՊՀ դասախոս*

«Դեպի ճշմարտություն տանում է սիրտը, այլ ոչ թե խելքը:

Թող որ սիրտդ նախածեռնող լինի: Ո՛չ խելքը»:

Էլիֆ Շաֆաք: Այս անունը հայ հասարակությանը և ի մասնավորի հայ ընթերցողին ճանաչելի եղավ «Ստամբուլի բիճը» (2006 թ.) վեպի թարգմանությունից հետո (2012 թ.): Էլիֆ Շաֆաքը պատկանում է ազատամիտ այն թուրք մտավորականների տեսակին, ովքեր անկարող եղան անտրտունջ լինել սեփական խիղճը կրծող ցավի առջև: Նա երիտասարդ թուրք արծակագիր է, ծնվել է Ստրասբուրգում (Ֆրանսիա) 1971 թ., ծնողների ամուսնալուծությունից հետո մոր հետ վերադարձել է Անկարա: Գրում է անգլերեն և թուրքերեն, հրապարակվում է եվրոպական մամուլում: «Ինչպես ճամփորդում եմ երկրների միջով, այնպես էլ ճամփորդում եմ լեզուների միջով և կախված ասելիքից՝ ընտրում եմ, թե որ լեզվով գրեմ», - ասում է Շաֆաքը¹: Հավանաբար թուրքերենով չէր կարելի ասել այն, ինչ վաղուց հուզում էր երևակայությունը, և նա ընտրեց անգլերենը՝ դիմելով համայն մարդկությանը: Ներկայումս Շաֆաքը հանրաճանաչ գրող է Թուրքիայում, բազմաթիվ մրցանակների դափնեկիր, թեև նրա գրողական առաջընթացը անխոչընդոտ չի եղել:

Շաֆաքի «Ստամբուլի բիճը» վեպը դարձավ աղմկահարույց ու քննարկելի վեպ. վեպում հիշատակվում է նաև հայերի ցեղասպանությունը: Քաջ հայտնի է, որ ցեղասպանություն բառը թուրքերի հոգեբանական բարդույթն է: Հենց այդ բառի համար Էլիֆ Շաֆաքը երկու անգամ մեղադրվել է Թուրքիայի քրեական օրենսգրքի 301-րդ հոդվածով՝ թուրքական ինքնությունը վիրավորելու համար, սակայն դատարանը նրան արդարացրել է՝ ապացույցների անբավարարության պատճառով. Շաֆաքը հիմնավորեց, որ իրեն դատում են երևակայական, հորինված պատմության համար: Գիրքը դատապարտվեց, արգելվեց դրա հրապարակումը, գրողը ենթարկվեց բազում քննադատությունների, սակայն այս ամենը միայն նպաստեց գրքի հանրաճանչությանը: Այն տպագրվեց բազմաթիվ լեզուներով, հասանելի ու հետաքրքիր դարձավ հա-

¹ <http://www.grakanter.am>

սարակության լայն շերտերին: Վեպը գրվել է անգլերեն, այնուհետև հեղինակն այն թարգմանել է թուրքերեն:

Ուշագրավ է, որ ժամանակին երկու ժողովուրդների դարավոր համակեցությունը պատմության տեսանկյունից կարևորելով, հեղինակը որպես վեպի բնաբան է ընտրել հետևյալ տողերը. «Ժուկով ժամանակով Աստծու էակաները ցորենի չափ շատ են լինում: Շատ խոսելը մեղք է լինում: Մի թուրքական և մի հայկական հեքիաթի նախաբան...»²: Վեպը սկսվում է հերոսուհու՝ ազատամիտ և ըմբոստ Ջելիհայի առօրյայի նկարագրությամբ: «Սկիզբը միանշանակ հիշեցնում է Օրհան Փամուկին ու ձյունը, որ անընդհատ գալիս է Կարսում, ձյունը, որ ոչ մի դեպքում չի դադարում հերոսի՝ Կայի ճակատագրում: Էլիֆ Շաֆաքի վեպում նույն կերպ գալիս է, բայց իբրև անծրև,- նկատում է Անահիտ Աղամյանը,- Փամուկի «Ձյունը» և Էլիֆ Շաֆաքի «Ստամբուլի բիծը» նույն պատմությունն են պատմում՝ ժամանակակից Թուրքիայի ու թուրքի: Երկուսի մեկնակետն էլ սերն է՝ ցավի հետ այնքան միախառնված, որ դժվար է տարբերակել: Սառն է Օրհան Փամուկը՝ կշռադատող, ողջախոհ ու համարյա անտարբեր, նա ճամփեգրին կանգնած պատմում է ճանապարհով անցնողների մասին: Շաֆաքը պայթուցիկ է, նա երբևէ ճամփեգրին չի կարող լինել, նա ինքը ճանապարհն է: Եթե Փամուկը գերադասում է «պայթեցնել» ընթերցողին, ապա Շաֆաքը ինքն է «պայթում»: Փամուկի վեպում հայը բացակա հերոս է, բայց հերոս է ավելի, քան նրա բոլոր ներկա ու գործող հերոսները: Նա գրում է հայերի բացակայության մասին այնքան պարզ ու արտահայտիչ, որ բացակա հայերը գործող անձ են դառնում ներկա թուրքերի կյանքում: Շաֆաքն «ուղղում է այդ սխալը»։ Նրա վեպում հայերը գործող անձիք են: Էլիֆ Շաֆաքը իր սերնդի վեպն է գրել՝ նոր սերնդի մտածողության ու նոր սերնդի գործողության, սերունդ, որ չէր լինի, եթե չգար Օրհան Փամուկի «Ձյունը»³ :

Չեշտ չէ թուրք գրողի համար սեփական երկրի կողմից դավաճանի պիտակ ստանալ ուրիշի ցավի մասին «բաց» խոսելու պատճառով: «Երբ գրում էի վեպը, գլորբալ քաղաքական խնդիրներ չէի լուծում: Հենց հակառակը, ես ուսումնասիրել եմ հայ ու թուրք կանանց ամենօրյա կյանքի պարզ մանրուքները, դրանք շատ մեծ են իրար... Ստամբուլը մեծ գունավոր մատրոշկայի է մնամ: Բացում ես այն և մեջը գտնում մեկ ուրիշ տիկնիկ: Այն հայելիների աշխարհ է, ոչինչ այլքան հանգիստ չէ, որքան թվում է: Այն կլիշեներ չի սիրում»,

² Է. Շաֆաք, «Ստամբուլի բիծը», Երևան, 2012:

³ Անահիտ Աղամյան, «Այստեղ մտնելուց առաջ պետք է թողնես ատելությունը», <http://www.grakantert.am/>

- ասել է Էլիֆ Շաֆաբը: Հետաքրքիր մտահղացմամբ նա բոլոր կանանց խնդիրներն ի մի է բերում՝ անվանելով դրանք «Ստամբուլցի կանանց ուղեցույցի զգացմունքների կանոններ»⁴:

1. Ստամբուլցի կանանց ուղեցույցի զգացմունքների ոսկե կանոնը. «Եթե փողոցում հետևիցդ են ընկել, ուշադրություն մի՛ դարձրու, մի՛ պատասխանիր, զրույցի մի՛ բռնվիր, որովհետև ոչ միայն հետապնդողին հայիոյող կինը, այլև ուշադրություն դարձնող կինն այդ մարդուն միայն ավելի է ոգևորում»:

2. Ստամբուլցի կանանց ուղեցույցի զգացմունքների արծաթե կանոնը. «Եթե փողոցում քեզ հետևում են, մի՛ նյարդայնացիր, խուճապի մի՛ մատնվիր, որովհետև հետապնդումից նյարդայնացող և չափից շատ ուշադրություն դարձնող կինը միայն իր գործն է բարդացնում»:

3. Ստամբուլցի կանանց ուղեցույցի զգացմունքների բրոնզե կանոնը. «Եթե փողոցում քեզ հետևել են, ամենալավը շուտափույթ մոռանալն է, չիչեղը, որովհետև միջադեպը միայն նյարդեր է քայքայելու»:

Շաֆաբի ստեղծագործություններում տեսնում են թուրք հասարակության, մարդու իրական խնդիրները: Հենց այդ խնդիրներն արծարծելիս նա մատնանշում է, որ այստեղ էլ երկու ժողովուրդների միջև զուգահեռները շատ են:

Բացի Թուրքիան խորհրդանշող Մուստաֆայից, վեպի մյուս գլխավոր հերոսները կանայք են: Գրողի կարծիքով ժառանգության պահպանման գործում կանայք ամենամեծ դերն ունեն: Հերոսուհիներ են, որ պայքարում են տղամարդու և կնոջ իրավահավասարության համար, խորհում են ավանդականի ու ժամանակակիցի հակասությունների, ընտանիքում տղամարդու դերի մասին: Վեպում տեսնում են մի կողմում ֆեմինիզմով տառապող կանանց կտրուկ ազատամտություն և իրենցն ապացուցելու անհաղթահարելի ցանկություն, թուրք կանայք, որոնք դեմ են իրենց երկրի նահապետական բարքերին, ընտանեկան կարծրացած ավանդույթներին, որոնք սիրում են տատու անել, կարճ փեշ հագնել, Կաֆե Կուլդերայում բանավիճել, մյուս կողմում՝ կանայք, որոնք այդ ավանդույթների կրողն ու պահպանողն են: Խոհանոցային նմանություն-նույնությունն առավել աչքի զարնող է. ժամանակակից հայի և թուրքի համար ավանդական համարվող կերակրացանկը բավականին նման է: Ժամանակակից հայի և ժամանակակից թուրքի՝ վեպի երկու երիտասարդ հերոսուհիների մտերմությունն ու միմյանց բացահայտումը հուսադրող է: Մարդիկ պատրաստ են միմյանց ձեռք մեկնելու, ընդունում են այն, ինչը փաս-

⁴ «Ստամբուլի բիծը», էջ 10:

տարկված է: Թուրք հերոսուհին՝ 19-ամյա Ասյան, չի կարողանում հասկանալ, թե ինչու պետք է ինքը ներողություն խնդրի մի բանի համար, որի հետ բացարձակ ոչ մի կապ չունի: Բայց դրա պատասխանն էլ կա, Շաֆաքի հայ հերոսները ասում են. «Ձեր պետությունը ժխտում է պատմությունը: Եվ այդ պետությունն էլ դուք եք ստեղծում, նշանակում է՝ մեղսակից եք»⁵ :

Հիշարժան է, որ հայ Արմանուշը ընթրիքի սեղանի շուրջ Ասյայի այն հարցին, թե ճի՞շտ է, որ **System of a down**-ը ասում է թուրքերին, փորձում է ներկայացնել հայերի ատելության պատճառը, իսկ թուրք կանայք, հետաքրքրությամբ լսելով, ցավակցելով, հայերի հանդեպ իրագործված դաժանություններից վրդովվելով հանդերձ, չեն էլ պատկերացնում, թե այդ վայրագություններն իրականացնողների ու իրենց միջև թեկուզ հեռավոր ինչ-որ կապ գոյություն ունի: Ու դա պատահական չէ: Շաֆաքը բարձրացնում է մի ցավոտ խնդիր, այն է՝ հիշողության կորուստը. «Ահա մի տարբերություն ևս: Դու հեշտությամբ կարողանում ես ասել՝ եկեք մորից սկսեմք: Մենք չենք կարողանում: Դաժանությունը անցյալի հետ կապ չունի, իսկ ճնշվածությունը կարող է միայն անցյալից կախված լինել: Դրա համար էլ դու ասում ես՝ եկե՛ք մոռանանք, իսկ մենք՝ եկե՛ք հիշենք»⁶ :

Վեպի մասին խոսելով՝ հարցազրույցներից մեկում Շաֆաքն ասել է, որ Թուրքիան տառապում է հիշողության կորստով. «Ուզում եմ, որ թուրքերը կարողանան հիշել, իսկ հայերը՝ մոռանալ»: Այս միտքը անընդհատ արձագանքում է վեպի էջերում, տարբեր առիթներով, տարբեր կերպարների խոսքաշարում մորից ու մորից կրկնվում է այն հետևությունը, թե «հայերն ու թուրքերը ապրում են տարբեր ժամանակային գոտիներում: Հայերի համար ժամանակը մի շրջան է. անցյալի՝ ներկայում մորից ծնվելու, ներկայի՝ ապագա ծնելու մի շրջան, իսկ թուրքերի համար ժամանակը շատ տեղերում բաժանված է, կտրտված գծի է նման, անցյալը մի կոնկրետ տեղում ավարտվում է, այժմ գոյից է սկսվել: Թուրքերի անցյալի ու ներկայի միջև մասնատվածությունից բացի այլ բան չկա»⁷ : Պատահական չէ, որ 19-ամյա թրքուհի Ասյան, հանդիպելով Արմանուշին, զարմանում է իրեն հասակակից աղջկա զխում մեծահասակի հուշերի առատությունից: Մինչդեռ հայերի համար դա անցյալ չէ, ներկա է: Երկար ձգվող, երբեք չթուլացող հոգևոր ու ֆիզիկական, շոշափելի ցավ: Արմանուշ Չաքմաքչյանը երրորդ սերնդի ներկայացուցիչն է, որի մեջ

⁵ «Ստամբուլի բիճը», էջ 290-291:

⁶ «Ստամբուլի բիճը», էջ 288-289:

⁷ «Ստամբուլի բիճը», էջ 258:

վառ է հիշողությունը իր նախնիների հետ ամուր կապի շնորհիվ. «... Հետո կամաց-կամաց հասկացավ, որ սպասում էր ներողության, բայց դա չէր նշանակում, որ նրանք մեղքն ընդունում էին: Թուրքերն են, որ այս ամենն արել են հայերի նկատմամբ 1915 թվականին: Ինքը հայ է, նրանք էլ, եթե թուրք են, արդյոք չպե՞տք է ներողություն խնդրեն: Սակայն կարծես ոչ ոք չէր ուզում իր վրա վերցնել պատասխանատվությունը: Խնդիրն այն չէր, որ ցավը չէին կիսում, ընդհակառակը՝ կիսում էին: Խնդիրն այն էր, որ իրենց ու անցյալում մեղք գործածների միջև ոչ մի կապ չկար: Շատ տարիներ անց, երբ Արմանուշը հիշի այս պահը, կհամոզվի, որ խնդիրը «ժամանակային հասկացության տարբերությունն» է: Ինքը՝ որպես հայ աղջիկ, հավատում էր, որ իր սերնդից առաջ ապրած սերունդների՝ պապերի հոգիներն իր մեջ են ապրում: Մինչդեռ չարբային թուրքի և իր ծագման միջև տևականության մասն զգացում չկար»⁸:

Հեղինակի համոզմամբ «ոչինչ այնքան չի մտերմացնում մարդկանց, որքան ընդհանուր թշնամին»: Օրինակ, մի անգամ «Անուշի ծառ»-ի քննարկման նյութ դարձավ ենիչերիների հարցը: «Նրանք, ովքեր հավատում են Օսմանյան կառավարության արդարությանը, չգիտեն ենիչերիների պարադոքսը: Ենիչերիները քրիստոնյաների երեխաներն էին, ովքեր սեփական ժողովրդին արհամարհելու և անցյալը մոռանալու գնով հավանական հասարակական աստիճանների գազաթին հասնելու նպատակով կրոնափոխվել էին Օսմանյան պետության կողմից»⁹: Քաջություն է հարկավոր մասն հայտարարություն անելու համար, այն էլ թուրք կին գրողին: Իր հարցազրույցներից մեկում էլիֆ Շաֆաքն ասել է, թե գրականության մեջ կողմնակալություն չպետք է լինի, սա մի տարածք է, ուր մուտք գործելու համար անցագիր կամ անձնագիր պետք չէ: Իրական գրականությունը ջնջում է քաղաքական ու պատմական սահմանները: Իրական գրականության կենտրոնում հենց իրական մարդն է: Գրականությունը արժեք ունի, եթե անկեղծ է: Շաֆաքի անկեղծությունը հուզում է, զարմացնում է հային այդպես լավ ճանաչելու կարողությամբ: Նրա վեպում հունորային մի թեստ կա՝ «Արդյոք բավականաչափ հա՞յ եք» վերնագրով: Հարցերն ընտրված են այնպիսի անվրեպ ճշտությամբ, որ ականա մտածում ես՝ գրողը հայ է կամ գոնե հրաշալի գիտի հայերին բնորոշ հատկանիշները: Օրինակ՝ հարցերի թվում այսպիսիք կան. «Մինչև 6-7 տարեկանը արդյոք հայերեն այբուբենն էիք ստանում ծննդյան տոներին», «Ձեր տանը, ավտոտնակում կամ

⁸ «Ստամբուլի բիճը», էջ 156:

⁹ «Ստամբուլի բիճը», էջ 132:

գրասենյակում Արարատի առնվազն մեկ նկար կա՝», «Դուդուկի ծայրը լսելիս ամբողջ մարմնով սարսուռ՝ եք», «Ձեր արծվաքիթը վիրահատել էք կամ պատրաստվում եք վիրահատել», «Պատահում է, որ ձեր բարեկամներին ուտելիք պարտադրելիս «կուշտ եմ» բառը չեք ընդունում»:

Սոցցանցերում հայ օգտատերերը հետաքրքիր կեղծանուններով են հանդես գալիս՝ Լեդի Սիրամարգ, Հակադավուրմա, իսկ տատիկի տունը գտնելու և իր արմատները պարզելու հույսով Ստամբուլ եկած Արմանուշը՝ Մադամ Վտարված Հոգի, ի պատիվ Ջապել Եսայանի, որը «1915 թ. Օսմանյան կառավարության աքսորած Սաքընջայի հայ մտավորականների ցուցակում միակ կին գրողն էր»¹⁰: «Անուշի ծառ»-ում հայերի ու թուրքերի միջև խոսակցության թեմաները «մինչ այժմ անցել էին թե՛ վիրավորանքների ու նյարդային մեղախոսությունների տեսքով: Սակայն այս անգամ կար բովանդակության ու արտահայտության կոնկրետ տարբերություն. Առաջին անգամ թուրքի հետ **գրույց** էին անում: «Ասե՛ք տեսնեմ, այսօր, մեր օրերի շարքային թուրքից ի՞նչ եք սպասում, Աստօն սիրուն... Ձեր ցավը, ձեր վիշտը սփոփելու համար ի՞նչ կարող եմ անել»: «Պետությունդ կարող է ներեղություն խնդրել, -ասաց դժբախտ տանտիկինը»: Սպասումը առավել քան հստակ է: Միննույն ժամանակ հերթական քննարկման ընթացքում ամենակտրուկ արտահայտություններ անող պարոն Բաղդասարյանը, թվում է՝ հայի համար զարմանալի հետևություն է անում. «Սփյուռքի հայերի մեջ կան մարդիկ, ովքեր ընդհանրապես չեն ուզում, որ թուրքերն ընդունեն ցեղասպանությունը: Որովհետև եթե թուրքերն ընդունեն, կնշանակի, որ մեր ոտքի տակից գորզը քաշում են, վերացնում են մեզ միավորող ամենաուժեղ, գուցե և միակ կապը: Գիշտ այնպես, ինչպես թուրքերն ունեն իրենց կատարած անիրավությունը ժխտելու սովորություն, այնպես էլ հայերը, կառչելով ոճրագործությունների հիշողություններից, իրենց «ճնշված» ինքնությունից հաճույք ստանալու սովորություն ունեն: Եթե նայենք՝ երկու կողմն էլ պետք է փոխվեն: Երեկու կողմն էլ ունեն կաղապարված դոգմաներ, որոնցից անհապաղ պետք է հրաժարվեն»¹¹: Հեղինակի նպատակն ակնհայտ է, նա ուզում է լսելի լինել, նա ուզում է, որ երկուստեք մարդիկ կարողանան հմար գտնել մեկը մեկի ցավը լսելու և հասկանալու:

Ամերիկյան TED հեռուստաընկերության կազմակերպած հանդիպումներից մեկի ժամանակ Շաֆաթը, խոսելով քաղաքականության և վիպագրության

¹⁰ «Ստամբուլի բիճը», էջ 134:

¹¹ «Ստամբուլի բիճը», էջ 289:

մասին, շատ հետաքրքիր համեմատություն է անում շրջանի՝ որպես երկրաչափական մարմնի ու նրա՝ մարդու վրա ունեցած ազդեցության մասին: Նրա տատը կրթություն չստացած, ավանդապաշտ, մախապաշարունակներով պարուրված մի ծեր կին էր, որի մոտ հաճախ էին գալիս մարդիկ. նա կարողանում էր հմայությամբ բուժել: Իհարկե, աղոթքի ուժը տեղ ուներ այդ հմայությունների մեջ, սակայն, օրինակ, գորտնուկների բուժման համար նա դրանք շրջափակում էր թանաքով, բացատրելով, որ պետք է զգուշանալ շրջանի ուժից, այդպես գորտնուկն ինքն իրեն ուտելով կոչնչանա: Շաֆաքը պատմում է, որ տատից մի ուսանելի դաս է առել. եթե ուզում ես ոչնչացնել ինչ-որ բան՝ գորտնուկ, վնասվածք, մարդու հոգի, կարևոր չէ, այն հարկավոր է շրջափակել բարձր պատերով, և դա ինքն իրեն կչորանա: Այդպես էլ մենք, ապրում ենք հասարակական տարբերներ խավերում, դասերում, այդ դասերին հատուկ հայացքներով ու եթե չունենանք կապ մեզանից տարբեր մտածողություն ունեցող մարդկանց հետ, կչորանանք ինքներս մեզ շրջապատած մախապաշարունակներից: Այստեղ օգնության է գալիս պատմելու արվեստը: Երբ խոսում են քաղաքական գործիչները, նրանք միմյանց չեն լսում, բայց երբ գրողը վեպի միջոցով հարց է բարձրացնում, մարդիկ կարդում են, ու անտարբերության, թշնամանքի պատը ճաք է տալիս: Իհարկե, գրականությունը չի կարող վերացնել մարդկանց շրջափակման մեջ պահող բոլոր պատմեղները, բայց նա կարող է անցքեր բաց անել այդ պատերի մեջ՝ խաբիլելով դրանց ամրությունը: Ու դուք կարող եք դիտել պատմեղի այն կողմում ապրող մարդկանց, նրանց բարքերը, սովորույթները, ու երբեմն հնարավոր է ձեզ դուր գա այն, ինչ տեսնում եք: Հնարավոր է տեսնեք, որ ընդհանրությունները շատ ավելի են, քան միմյանց բաժանող տարբերությունները, որոնք շատ դեպքերում արհեստածին են¹² :

Սարոյանական անհուն սիրտ շունչն է զգացվում անզլիագիր այս թրքուհու խոսքում.«Կարող ես ճանաչել Աստծուն բոլորի և ամեն ինչի միջոցով, ամբողջ տիեզերքում: Քանի որ Աստված չի սահմանափակվում եկեղեցիներում, մզկիթներում, սինագոգում: Բայց եթե ուզում եք իմանալ, թե որտեղ է նրա բնակավայրը, փնտրելու մեկ տարբերակ ունեք՝ նրանց սրտերում, ովքեր անկեղծ սիրել գիտեն: Ուղեղն ու սերը տարբեր խմորներից են հունցված: Ուղեղը կապում է մարդկանց և չի ենթարկվում ոչ մի վտանգի՝ այն ժամանակ, երբ սերը քանդում է բոլոր հանգույցները և դեպի վտանգը նետում բոլորին: Ուղեղը միշտ զգույշ է և խորհուրդ է տալիս. «Զգուշացեք չափազանց մեծ ոգևորութ-

¹² http://www.ted.com/talks/elif_shafak_the_politics_of_fiction?embed=true&language=ru

յունից»՝ այն ժամանակ, երբ սերն ասում է. «Օ՛հ, ե՛կ ու մի՛ վախեցիր»: Միտքը հեշտ չէ կոտրել, միևնույն ժամանակ սերը մեկ ակնթաթում կարող է վերածվել բեկորների: Սակայն զանծերը թաքնված են հենց ավերակներում: Մեկ կոտրված սիրտը թաքցնում է բազում զանծեր: Դեպի ճշմարտություն տանում է սիրտը, այլ ոչ թե խելքը: Թող որ սիրտդ նախածեռնող լինի: Ո՛չ խելքը: Առե-րես հանդիպիր քո ինքնազնահատակամի հետ, հառնիր ընդդեմ նրա և ի վերջո հաղթիր նրան: Երբ գտնես քո Ես-ը, կգտնես նաև Աստծուն»¹³:

Տարօրինակ մի զուգադիպությամբ վերջերս «Paper Boats of Poetry» կայքը տարածեց Serkan Engin անունով ևս մեկ թուրք գրողի խոստովանությունը՝ «Ամասելի ամոթ է թուրք լինելը» վերնագրով: Ներողության խնդրելով իր նախնիների ոճրագործությունների համար՝ նա գրում է. «Որպես թուրք ժողովրդի զավակ, ես ճանաչում եմ հայոց ցեղասպանությունը և ներողություն եմ խնդրում մորս կողմից նախնիներիս կատարած ոճրագործությունների համար: Դա թուրք և քուրդ ժողովուրդների պատմության ամենամահաբալի էջն է: Ողջ մարդկության անունից ես խոնարհվում եմ ձեր զոհերի հիշատակի ու ձեր վշտի առաջ: Այս խոսքերիս համար ինձ կդատապարտեն, կբանտարկեն, անգամ կարող են զնդակահարել փողոցում, սակայն ես այլևս չեմ կարող գոցել խղճիս բերանը»¹⁴: Հրամտ Դինքի, Օրհան Փամուկի, Էլիֆ Շաֆաքի ցանած սերմերը ծիլ են տալիս, որոնք, հուսանք, ամրապնդվելով՝ ճեղքեր կբացեն հիշողության ու կարծրատիպերի պատմեշուն՝ օգնելով, որ հասարակ մարդիկ դատապարտեն ու արգելեն ցեղասպանություն երևույթը:

Քանալի բառեր - թուրք, Ստամբուլ

“СТАНБУЛЬСКИЙ ПОДКИДЫШ ” ЭЛИФА ШАФАКА

Н. М. ИСКАНДАРЯН

Кандидат филологических наук, доцент, преподаватель ГГУ

В романе Элифа Шафак “Стамбульский подкидыш” армяне представлены в положительном свете.

Из-за этого произведения автор в 2006 году предстала перед судом: она обвинялась в оскорблении турецкой нации в соответствии с 301 статьей. Шафак и сегодня одна из самых читаемых писательниц. Есть люди, которые

¹³ «Ստամբուլի բիճը», էջ 295:

¹⁴ http://www.panarmenian.net/rus/news/176942/?fb_action_ids=622749717798950&fb_action_types=og.likes

считают, что затрагивание турецким прозаиком темы Геноцида преследовало цель приобрести скандальный имидж и добиться мирового признания. С другой стороны удивляешься тому, как писательница турецкого происхождения смогла понять народ, которого ее деды не переносили не только на физическом, но и на генетическом уровне. Действительно, нужно иметь мужество, чтобы заявить вслух о внутренних проблемах турецкого общества, а также подчеркнуть, что тема Геноцида армян – это психологический комплекс турка. Роман “Стамбульский подкидыш” написан сочным языком, с тонким юмором, местами – с самоиронией.

THE BASTARD OF ISTANBUL: ELIF SHAFAK

N. M. ISKANDARYAN

Candidate of Philology, Associated Professor, GSU lecturer

In her second novel written in English, Turkish novelist Shafak tackles Turkish national identity and the Armenian "question" in her signature style. In a novel that overflows with a kitchen sink's worth of zany characters, women are front and center: Asya Kazanci, an angst-ridden 19-year-old Istanbulite is the bastard of the title; her beautiful, rebellious mother, Zeliha (who intended to have an abortion), has raised Asya among three generations of complicated and colorful female relations (including religious clairvoyant Auntie Banu and bar-brawl widow, Auntie Cevriye). The Kazanci men either die young or take a permanent hike like Mustafa, Zeliha's beloved brother who immigrated to America years ago. Mustafa's Armenian-American stepdaughter, Armanoush, who grew up on her family's stories of the 1915 genocide, shows up in Istanbul looking for her roots and for vindication from her new Turkish family. The Kazanci women lament Armanoush's family's suffering, but have no sense of Turkish responsibility for it; Asya's boho cohorts insist there was no genocide at all. As the debate escalates, Mustafa arrives in Istanbul, and a long-hidden secret connecting the histories of the two families is revealed. Shafak was charged with "public denigration of Turkishness" when the novel was published in Turkey (the charges were later dropped). She incorporates a political taboo into an entertaining and insightful ensemble novel, one that posits the universality of family, culture and coincidence.